

Rozdział 4

KONGREGACJA DO SPRAW EDUKACJI KATOLICKIEJ

Szkoła Katolicka

Wstęp

1. Zgodnie z wytycznymi soborowymi

Szkoła Katolicka nabiera coraz większego znaczenia w Kościele takim, jakim się przedstawia w następstwie Soboru Watykańskiego II, a szczególnie w świetle Konstytucji „*Lumen Gentium*” i „*Gaudium et spes*”. Wpisuje się ona w obszerniejszą rzeczywistość chrześcijańskiego wychowania, opracowanego dokładnie w Deklaracji soborowej „*Gravissimum educationis*”, za której wytycznymi niniejszy dokument pragnie podążać, pogłębiając zawarte w niej myśli o Szkole Katolickiej.

2. Cel i granice tego dokumentu

Wobec ważnych zagadnień, z którymi wychowanie chrześcijańskie spotyka się we współczesnym społeczeństwie pluralistycznym, Kongregacja Nauczania Katolickiego uważa za konieczne skupić swą uwagę na naturze i cechach wyróżniających szkołę, którymi się określa i przedstawia jako katolicką. Przyjmując, że Szkoła Katolicka znajduje się w bardzo rozmaitych sytuacjach, stosownie do różnych krajów o tradycji chrześcijańskiej i niechrześcijańskiej, zwłaszcza w odniesieniu do ustawodawstwa szkolnego, zagadnienia, które jej dotyczą, bez wątpienia powinny być studiowane i rozwiązywane przez Kościoły miejscowe, w ramach różnych kontekstów społeczno-kulturowych.

3. Racja istnienia Szkoły Katolickiej

Kongregacja Nauczania Katolickiego uważa jednakże za wskazane wnieść swój wkład w rozwiązanie tych problemów, przedstawiając kilka rozważań, które mogą pomóc w naswietleniu wartości wychowawczej Szkoły Katolickiej; wartości, która stanowi jej główną i zasadniczą rację istnienia i która jest podstawą jej apostołatu. Więcej niż potraktowanie kwestii w sposób wyczerpujący, te rozważania chcą wyłożyć podstawy, które pozwalają na refleksje o Szkole Katolickiej bardziej wypracowane i osiągnięcia bardziej płodne, odpowiadające jej misji.

4. Adresaci

Konferencje Biskupie są bez wątpienia świadome, że pasterska troska winna zwracać się do całej młodzieży katolickiej, niezależnie od szkół, do których młodzi uczęszcza-

ją¹. Kongregacja Nauczania Katolickiego powierza jednak ten dokument ich przychylniej uwadze, aby wydały polecenie wypracowania na różnych szczeblach planu (programu) wychowawczego, który odpowiada wymaganiom wychowania integralnego uczniów, i ażeby one czuwały nad jego wprowadzeniem w życie. Kongregacja apeluje również do wszystkich odpowiedzialnych za wychowanie — rodziców, nauczycieli, uczniów, władz szkolnych — aby zapewнили sobie wszystkie środki i wszelkie dostępne zasoby, które pozwalają Szkole Katolickiej na spełnienie jej misji społecznej i apostołskiej.

I. Szkoła Katolicka i misja Kościoła

Misja Kościoła

5. Pochodzenie misji Kościoła

W swym tajemniczym planie miłości, Bóg Ojciec, kiedy spełniły się czasy, posłał swego jedynego Syna, aby dokonać odrodzenia rodzaju ludzkiego i zapoczątkować swe królestwo na Ziemi. Dla dalszego prowadzenia tego dzieła Chrystus założył Kościół, organizm widzialny, ożywiany przez Ducha.

6. Konieczność adaptacji

Pobudzany przez tegoż Ducha, Kościół nie przestaje pogłębiać świadomości siebie samego i rozmyślać nad tajemnicą swej natury oraz własnej misji. Odkrywa w ten sposób na nowo swoją żywotną łączność z Chrystusem, „*aby odnajdywać nowe światło i siłę do spełniania swej własnej misji*”² i „*aby określić najlepsze środki dla uczynienia bardziej ścisłą, skuteczną i dobroczynną swej łączności z ludzkością, do której sam należy, choć od niej się różni, bez możliwego pomieszania*”³ ludzkości, dla której posługi jest wyznaczony, aby ją skłonić do osiągnięcia pełni w Chrystusie.

7. Misja Kościoła

Misją Kościoła jest ewangelizować, to jest głosić wszystkim dobrą nowinę zbawienia, rodzić przez chrzest nowe stworzenia w Chrystusie i wychowywać do życia jako dzieci Boże.

Środki w służbie misji Kościoła

8. Szkoła Katolicka, uprzywilejowany środek wychowania integralnego

Aby pełnić swą misję ewangelizacji, Kościół posługuje się zwłaszcza środkami powierzonymi mu przez Chrystusa, bez zaniedbywania tych, które według różności czasów i różnaitości kultur pomagają mu osiągnąć jego cel nadprzyrodzony i podnosić rozwój osoby ludzkiej. Przez to powinien on czuwać nad przystosowaniem środków do różnych warunków czasu i nowych potrzeb rodzaju ludzkiego⁴. W ten sposób, w spotkaniu

¹ Cf. Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 7

² Cf. Paul VI, Lettre Encyclique „*Ecclesiam suam*”, 7

³ Ibid. 13

⁴ Cf. Concile Vatican II, Constitution pastorale sur l'Eglise dans le monde de ce temps „*Gaudium et spes*”, 4

z różnymi kulturami i wobec nieustannych zdobyczy ludzkości, Kościół objawia, poprzez przepowiadanie wiary „*ludziom wszystkich czasów transcendentny cel, który jedynie nadaje życiu jego pełne znaczenie*”⁵. Dla pełnienia tej misji zakłada on szkoły katolickie, ponieważ w instytucji szkoły widzi uprzywilejowany środek formacji integralnej przez to, że jest ona miejscem, gdzie rozwija się i przekazuje koncepcję świata, człowieka i historii.

Wkład Szkoły Katolickiej w misję Kościoła

9. Odniesienie Szkoły Katolickiej do Ewangelii

Szkoła Katolicka włącza się w plan misji Kościoła, w szczególności w jego zadanie wychowywania w wierze. Pełnia do której wezwane są przez Chrystusa równocześnie świadomość psychiczna i świadomość moralna, stanowi, aby tak powiedzieć, warunek otrzymania zgodnie z naturą ludzką boskich darów prawdy i łaski⁶; Kościół je uznaje i czuje się zobowiązany potęgować u swych synów pełną świadomość ich odrodzenia do nowego życia⁷. Tej świadomości nie nabywa się oczywiście niezależnie od elementów właściwych danej sytuacji kulturowej i Szkoła Katolicka winna brać pod uwagę te elementy w realizacji swego szczególnego wychowawczego planu, który właśnie określa się w wyraźnym odniesieniu do Ewangelii, jeśli chodzi o wszczęcie ich głęboko w świadomość i życie chrześcijan.

Misja wychowawcza Kościoła wobec pluralizmu kulturowego

10. Misja Kościoła... a kultura

„*Dążąc stale do pełni prawdy Bożej*”⁸, Kościół starał się w ciągu wieków o pogłębienie objawienia i podejmowanie dialogu ze światem, czerpiąc ze źródeł kultury i posługując się jej narzędziami. Pobudzony przez wiarę, mając świadomość kierownictwa Ducha Pańskiego, Kościół stara się w wydarzeniach, wymaganiach i potrzebach naszego czasu⁹ rozpoznać wołania najpilniejsze, którym należy odpowiadać, aby urzeczywistnić zamiary Boga.

11. ... i pluralizm kulturowy

W dzisiejszym społeczeństwie charakteryzującym się, między innymi zjawiskami, pluralizmem kulturowym Kościół odczytuje nagłą potrzebę zapewnienia obecności myśli chrześcijańskiej jako tej, która ofiarowuje ważny sprawdzian wobec różnorodności koncepcji i postaw: „*powołanie się na Chrystusa uczy w istocie odróżniać wartości, które tworzą człowieka, od przeciwwartości, które go degradują*”¹⁰.

12. Ważność wychowania w sytuacji pluralistycznej

Pluralizm kulturowy domaga się od Kościoła wzmocnienia działalności wychowawczej w celu kształtowania osobowości dostatecznie samodzielnych i odpowiedzialnych, aby

⁵ Paul VI, Allocution á S. Em. le Cardinal Gabriel — Marie Garrone, 27 novembre 1972

⁶ Paul VI, Lettre Encyclique „*Ecclesiam suam*”, 15

⁷ Cf. Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 3

⁸ Concile Vatican II, Constitution dogmatique sur la Révélation divine „*Dei verbum*”, 8

⁹ Cf. Concile Vatican II. Constitution pastorale sur l'Eglise dans le monde de ce temps „*Gaudium et spes*”, 11.

¹⁰ Paul VI, Allocution au 9e Congrès de l'Office International de l'Enseignement Catholique (O.I.E.C), dans „*L'Ossevatore Romano*”, 9 juin 1974

oprzeć się osłabiającemu relatywizmowi, oraz ułożyć ich życie zgodnie z wymogami chrztu. Pobudza on także Kościół do potęgowania — poprzez instytucje wychowawcze — zjednoczonych wspólnot, które przez swój chrystianizm żywy i czynny mogą wnieść pozytywny i oryginalny wkład do budowy społeczności w duchu dialogu i współpracy. Te same priorytety wychowawcze narzucają się Kościołowi wobec innych charakterystycznych elementów współczesnej kultury, takich jak materializm, pragmatyzm, technicyzm.

13. Pluralizm szkolny

Właśnie dla zabezpieczenia tych celów w sytuacji pluralizmu kulturowego, Kościół aprobuje zasadę pluralizmu szkolnego, czyli współlistnienia, a jeśli możliwe także współpracę różnych systemów szkolnych, które pozwalają młodym ukształtować sobie kryteria wartości, oparte na specyficznej koncepcji świata, jak również przygotować się do czynnego uczestniczenia w budowie wspólnoty, a przez to, w budowie społeczeństwa.

14. Miejsce Szkoły Katolickiej w pluralizmie szkolnym

W takiej perspektywie miejsce szczególne przypada Szkole Katolickiej w organizacji szkolnej podług rozmaitych sposobów i możliwości, które nasuwają się w różnych kontekstach narodowych. Przez zaoferowanie tej alternatywy, Kościół chce także odpowiedzieć na potrzebę współpracy pozytywnej, która się objawia w świecie nacechowanym pluralizmem kulturowym; on przyczynia się do podniesienia wolności nauczania, a przez to do utrzymania i zapewnienia wolności sumienia oraz prawa rodziców do wyboru szkoły, która najlepiej odpowiada ich poglądom wychowawczym¹¹.

15. Obecność Kościoła w dziedzinie kultury

Wreszcie Kościół jest w pełni przekonany, że Szkoła Katolicka, ofiarując swój program wychowawczy ludziom naszych czasów, spełnia zadanie kościelne niezbędne i pilne. W istocie przez Szkołę Katolicką, Kościół wnosi do dialogu kulturowego oryginalny wkład na rzecz prawdziwego postępu i integralnego kształtowania człowieka. Zniknięcie Szkoły Katolickiej wyrządziłoby niewątpliwie ogromną szkodę¹² cywilizacji, człowiekowi i jego przeznaczeniu tak przyrodzonemu, jak i nadprzyrodzonemu.

II. Aktualna problematyka Szkoły Katolickiej

16. Zarzuty przeciw Szkole Katolickiej

Zastanawiając się nad swoją misją, Kościół widzi w Szkole Katolickiej środek uprzywilejowany, który pozwala na integralną formację jego członków i podjęcie posługi o wielkim znaczeniu dla pożytku wszystkich ludzi. Wie on jednak, że liczne wątpliwości i sprzeczności podnoszą się z różnych stron w sprawie tej instytucji, jej racji bytu, jej wartości i skuteczności. W rzeczywistości trzeba umieścić to zagadnienie w ramach szerszej problematyki, która dotyka instytucji, samych w sobie, w społeczeństwie takim jak nasze, nacechowanym przemianami coraz szybszymi i głębszymi.

¹¹ Cf. Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 8

¹² Cf. Paul VI, Allocution au 9e Congrès de l'O. I. E. C., dans „*L'Osservatore Romano*”, 9 juin 1974

Głosy krytyki przeciw Szkole Katolickiej

17. Postawa pozytywna wobec sporu

W sporach dotyczących Szkoły Katolickiej można wskazać na kilka tematów, wokół których skupiają się sprzeciwy, trudności, alternatywy, których nie trzeba tracić z oczu, aby dobrze umieścić refleksję w jej konkretnym kontekście oraz by zachować aspekty, wzywające nauczycieli katolickich do przedsięwzięcia dużego wysiłku, by przystosować się do wymagań ich misji w świecie współczesnym.

18. Szkoła Katolicka jako instytucja

Najpierw trzeba zauważyć, że pewne środowiska w Kościele i poza Kościołem, natchnione źle pojętą świeckością, kwestionują Szkołę Katolicką jako instytucję. Nie pojmują oni, że obok świadectwa indywidualnego swych członków, Kościół może dawać świadectwo szczególne poprzez właściwe instytucje poświęcone, na przykład, poszukiwaniu prawdy lub dziełom miłosierdzia.

19. Niebezpieczeństwo prozelityzmu

Według zastrzeżeń innych, Szkoła Katolicka stara się uczynić instytucję ludzką narzędziem dla celów religijnych i wyznaniowych. Bez wątpienia wychowanie chrześcijańskie źle zrozumiane zawiera w sobie ryzyko prozelityzmu w złym rodzaju i może dać okazję do jednostronnej koncepcji kultury. Ale te odchylenia, które należy naprawiać, nie powinny pozwolić zapomnieć, że wychowanie integralne, nie może być oderwane od wymiaru religijnego, i że ten wymiar przyczynia się skutecznie do rozwoju innych aspektów osobowości nawet w miarę, jak ona jest włączana do wychowania powszechnego.

20. Argument zastępstwa

Dla innych Szkoła Katolicka jest jakoby instytucją anachroniczną w tym znaczeniu, że spełniwszy rolę koniecznego zastępstwa w przeszłości, nie ma racji bytu w epoce, gdy społeczeństwo cywilne podejmuje się samo usług szkolnych. W istocie państwo zmierza do zastąpienia społeczeństwa w instytucji wychowawczej, jaką jest szkoła, i zagraża istnieniu wspólnot opartych na tej samej koncepcji życia, popierając często w sposób wyłączny instytucje wychowawcze ujednoczone w skali ogólnokrajowej i rzekomo neutralne. Wobec takiej sytuacji Szkoła Katolicka zmierza do zaofiarowania członkom wspólnoty kościelnej, pragnącym tego, alternatywy przystosowanej do ich przekonań.

21. Zarzut elitaryzmu

Ponieważ ustawodawstwo szkolne pewnych krajów nie brało pod uwagę wartości takich alternatyw w społeczeństwie pluralistycznym, szkoły katolickie w tych krajach zauważały z zalem, że ich uczniowie rekrutują się tylko z zamożnych klas społecznych i widziały, jak im zarzucano, że przyczyniają się do utrzymania w wychowaniu dyskryminacji rodzaju społeczno-gospodarczego.

22. Wyniki wychowawcze

Szkoła Katolicka jest często krytykowana także za swój rzekomy brak skuteczności: jakoby nie udało się jej wychować przekonanych chrześcijan, konsekwentnych w swej

wierze i przygotowanych do działania politycznego i społecznego. Jest to bez wątpienia ryzyko, któremu wychowawcy powinni zaradzić przez stały wysiłek wychowawczy bez upadania na duchu, skutkiem zniechęcenia wobec rzeczywistych lub pozornych niepowodzeń, ponieważ czynniki, które wkraczają w wychowanie są liczne i wyniki osiąga się tylko po długim czasie.

23. Propozycje różnych rozwiązań

Wreszcie nie można zapomnieć, w jakiej ogólnej koniunkturze znajduje się wysiłek szkolny Kościoła: społeczeństwo w przyspieszonej ewolucji, kiedy zagadnienie szkolne występuje wszędzie w sposób ostry; szerokie otwarcie przygotowane przez ostatni Sobór i często niesłusznie przesadzone; poważne trudności w zapewnieniu środków, w personelu i w pieniądzu. Czy wobec tej sytuacji Kościół powinien porzucić swoje szkoły, jak to niektórzy sugerują, i zachować odtąd swe siły dla działalności ewangelizacyjnej bardziej bezpośredniej na odcinkach uważanych jako priorytetowe lub bardziej przystosowane do jego właściwej misji, a w szczególności skierować swoją troskę pasterską i swe posługiwanie ku instytucjom wychowania państwowego? Mimo, że takie rozwiązanie nie byłoby w zgodzie z dyrektywami Soboru, rozważania, które nastąpią, każą zwrócić uwagę, że nawet według misji Kościoła jest ono zupełnie nieusprawiedliwione.

Kilka współczesnych aspektów szkoły

24. Dzisiejsza ważność szkoły

Rzeczywistość Szkoły Katolickiej nie może być z drugiej strony ujęta w swej całości, jeśli się jej nie rozpatruje w obszerniejszym kontekście dzisiejszej problematyki szkoły w ogólności. Pominąwszy rewindykacje wysuwane przez zwolenników deskolaryzacji — teorii, która wydaje się tracić swą aktualność — szkoła jest w toku uzyskiwania w świecie współczesnym przodującego miejsca przez swą funkcję bądź to w swym znaczeniu społecznym (uczestnictwo rodziców, demokratyzacja i równość szans), bądź to w swym dążeniu do rozszerzania na inne odcinki wychowania przez działalność pozaszkolną, bądź to wreszcie przez przedłużenie obowiązkowego okresu szkolnego.

III. Szkoła miejscem humanizacji przez asymilację kultury

25. Szkoła Katolicka musi być szkołą

Aby zrozumieć Szkołę Katolicką w jej misji szczególnej, wypada przyjąć jako punkt wyjścia refleksję ogólną nad instytucją szkolną i przypomnieć, że ona nie może być szkołą katolicką, jeśli nie jest najpierw szkołą i nie posiada elementów określających szkołę.

Funkcja szkoły w ogólności

26. Czym jest szkoła

Uważne zbadanie różnych definicji, które proponuje się na określenie szkoły, i innowacje zarysowujące się obecnie w instytucjach szkolnych różnego stopnia pozwalają

określić szkołę jako miejsce integralnej formacji osoby, poprzez systematyczną i krytyczną asymilację kultury. Szkoła jest w istocie miejscem uprzywilejowanym integralnego podniesienia za pomocą żywego i żywotnego zaliczenia do dziedzictwa kulturowego.

27. Kontakt z kulturą w szkole

Taka funkcja przyjmuje, że to zbliżenie zachodzi w szkole pod postacią osobistego kontaktu i zobowiązania, które zbliżają do wartości absolutnych, począwszy od kontekstu aktualnego, i zmierną do ich włączenia w ten kontekst. W rzeczy samej spuścizna kulturalna staje się środkiem wychowawczym tylko w tym stopniu, w jakim wszczepia się w problematykę czasu, w którym przebiega życie młodych. Szkoła powinna pobudzać ucznia do intelektualnego ćwiczenia, odwołując się do dynamizmu inteligencji, która chce widzieć jasno i robić odkrycia, zmuszając go do zdobycia świadomości przeżytych doświadczeń i nabytych pewników. Szkoła, która by nie spełniała tego zadania, i która by, przeciwnie, przedstawiała schematy całkowicie opracowane, stwarzałyby tym samym przeszkodę dla rozwoju osobowości ucznia.

Szkoła i koncepcja życia

28. Nauczanie a koncepcja życia

Z tego, co wyżej powiedziano, wynika, że w punkcie wyjścia szkoła winna dostosować swój program kształcenia i jego metody do widzenia rzeczywistości, która ją inspiruje, która uzasadnia rację jej istnienia, i która rządzi całą jej działalnością.

29. Konieczność jednoczącej koncepcji życia

W rzeczywistości nie można w wychowaniu pominąć odwołania się ukrytego lub wyraźnego do określonej koncepcji życia, zważywszy, że ono koniecznie wchodzi w wybór, do którego uczynienia jest się przywiezionym. Jest więc rzeczą najwyższej wagi, choćby tylko dla zapewnienia pewnej jedności, albo jednorodności nauczania, aby członkowie wspólnoty szkolnej inspirowali się analogiczną wizją rzeczywistości, nawet jeśli ma ona różny stopień uświadomienia. W istocie stanowi to odwołanie się do wartości, na których wspiera się to widzenie rzeczywistości, stanowiącej dla dorosłych i nauczających uzasadnienie autorytetu dla pełnienia funkcji wychowawcy. Nie można nie dostrzec, że szkoła kształci, aby wychować, a więc pozwolić człowiekowi rozwinąć się, by go uwolnić od uwarunkowań, które mogłyby mu przeszkodzić żyć jak człowiek samodzielny i odpowiedzialny. Dlatego powinna ona wyraźnie opierać się na planie wychowawczym, zmierną do pełnego podniesienia osoby na wyższy poziom.

30. ... inspirowana przez wartości absolutne

Jako instytucja wychowawcza, szkoła powinna zmierzać do wykrycia wymiaru etycznego kultury w celu podniesienia duchowego dynamizmu jednostki i pomagania jej w osiągnięciu wolności moralnej, która zakłada i doskonali wolność psychiczną. Czy trzeba przypominać, że wolność moralna może się rodzić tylko w miarę, jak się orientuje ku wartościom absolutnym, które stanowią o sensie i wartości życia człowieka? Trzeba to przypominać, ponieważ nawet w dziedzinie wychowania objawia się dążność do przyznania głównego znaczenia kryteriom teraźniejszości: w ten sposób naraża się na odpowiadanie na wezwania chwilowe i powierzchowne, i na zapoznanie bardziej głębokich aspiracji współczesnego świata.

Szkoła w dzisiejszym społeczeństwie

31. Szkoła wychowująca, wymaganiem terażniejszości

Zresztą, jeśli nawet szkoła chce odpowiedzieć na wymagania społeczeństwa odznaczającego się rozwojem wiedzy i technologii, które narażają na popadnięcie w depersonalizację i masowość, powinna dla zażegnania tego ryzyka starać się stać szkołą prawdziwie wychowującą, aby być w stanie ukształtować osobowości autonomiczne i odpowiedzialne, zdolne do swobodnego wyboru zgodnego z sumieniem. Konieczność takiego zaangażowania ujawnia się jeszcze jaśniej, jeśli szkołę uważa się za instytucję, która prowadzi młodych do otwarcia się na rzeczywistość i wytworzenia w sobie określonej koncepcji życia.

32. Wartości kulturalne i wartości życia

W ten sposób pojęta szkoła nie zakłada tylko wyboru wartości kulturowych, lecz również wybór wartości, które powinny ujawnić się w sposób czynny. To dlatego szkoła powinna być wspólnotą, w której wartości ujawniają się w autentycznych stosunkach osobistych między różnymi członkami, którzy ją tworzą, i w przyłączeniu się nie tylko jednostkowym, lecz również wspólnotowym, do wizji rzeczywistości, która jest natchnieniem szkoły.

IV. Program wychowawczy Szkoły Katolickiej

Szczególny charakter Szkoły Katolickiej

33. Chrystus centrum Szkoły Katolickiej

Po próbie określenia Szkoły Katolickiej, poczynając od pojęcia szkoły, jest możliwe teraz skupienie uwagi nad tym, co ją charakteryzuje jako (szkołę) „katolicką”. To, co ją określa w tym znaczeniu, jest jej odwołanie się do chrześcijańskiej koncepcji rzeczywistości. To Chrystus stanowi centrum tej koncepcji.

34. Program wychowawczy inspirowany przez Ewangelię

Tym samym Chrystus jest także fundamentem planu (programu) wychowawczego Szkoły Katolickiej; On objawia nowy sens istnienia i przemienia to istnienie, czyniąc człowieka zdolnym żyć po Bożemu, czyli myśleć, chcieć i działać według Ewangelii, czyniąc z błogosławieństw prawo swego życia. Właściwie to wyraźne powołanie się na chrześcijańską wizję podzielaną — choć w różnym stopniu — przez wszystkich członków wspólnoty szkolnej decyduje o tym, że szkoła jest chrześcijańska, gdyż w ten sposób zasady ewangeliczne inspirowują jej program, zarówno jako motywację, jak i cel.

35. Wychowanie chrześcijańskie jako wychowanie integralne

Przez to Szkoła Katolicka zobowiązuje się świadomie do promowania (wychowania) człowieka integralnego, ponieważ w Chrystusie, Człowieku doskonałym, wszystkie wartości ludzkie znajdują swą pełną realizację i harmonijną jedność. Właśnie na tym polega jej szczególny charakter. Na tym też oparty jest jej obowiązek kultywowania wszystkich wartości ludzkich w szacunku dla ich uprawnionej autonomii, a przez to wierno-

ści swej misji, podejmowanej w służbie wszystkim ludziom. W istocie Jezus Chrystus uszlachetnił człowieka i nadaje jego istnieniu nową wartość. On jest wzorem i przykładem życia, które Szkoła Katolicka proponuje młodemu.

36. Przekazywanie kultury w perspektywie chrześcijańskiej

Jeśli więc Szkoła Katolicka, podobnie jak wszystkie szkoły, jest nastawiona ku systematycznemu i krytycznemu przekazywaniu kultury celem integralnego formowania osoby, to zmierza do tego celu po linii chrześcijańskiej wizji rzeczywistości, przez którą kultura nabywa „*swe wybitne miejsce w integralnym powołaniu człowieka*”¹³. Świadoma, że człowiek historyczny jest człowiekiem zbawionym przez Chrystusa, Szkoła Katolicka stara się wychowywać w cnotach, którymi powinien się on odznaczać, i które pozwalają mu żyć nowym życiem w Chrystusie i przyczyniać się do budowania królestwa Bożego¹⁴.

37. Szczególne zadania Szkoły Katolickiej

Z tych zasad można wyprowadzić zadania i program Szkoły Katolickiej. Zadania mogą być streszczone w obowiązku zmierzania do zapewnienia syntezy między kulturą i wiarą z jednej strony oraz wiarą i życiem z drugiej. Te syntezy dokonują się, pierwsza przez przyswojenie, w świetle orędzia ewangelicznego, wiedzy ludzkiej zawartej w różnych naukach; druga przez nabycie cnót, które charakteryzują chrześcijanina.

Synteza wiary i kultury

38. Autentyczność wiedzy widzianej w świetle wiary

Zmierzając do rozwijania u uczniów syntezy między wiarą i kulturą poprzez nauczanie, Szkoła Katolicka opiera się na głębokiej koncepcji ludzkiej wiedzy i żadną miarą nie chce odwracać tego nauczania od celu, który jest jej wyznaczony w wychowaniu szkolnym.

39. Autonomia nauk

Przeciwnie, uważa ona, że różne dyscypliny wiedzy ludzkiej nie prowadzą do wychowania integralnego i nie posiadają właściwości dla pogłębienia i rozwinięcia wiary, jak tylko w miarę poszanowania ich autonomii oraz ich własnej metodologii. Byłoby więc błędem uważać te nauki za zwykłe pomoce wiary i środki nastawione głównie ku celom apologetycznym. Nauczanie szkolne powinno zmierzać do przyswojenia sobie przez ucznia techniki znajomości, struktur myślowych i metod intelektualnych, postaw moralnych i społecznych, które mu pozwalają rozwinąć się w jego osobowości i włączyć się we wspólnotę ludzką jako pożyteczny jej członek. A więc nauki nie przedstawiają tylko wiedzy do nabycia, ale raczej wartości do przyswojenia, a szczególnie prawdy do odkrycia.

40. Nauczanie jako poszukiwanie prawdy...

To nawet z racji takiej koncepcji swej funkcji wychowawczej zupełnej, praca nauczycielska może zaofiarować nauczycielowi chrześcijańskiemu doskonałą drogę dla wprowadzenia ucznia w dziedzinę wiary, aby ją pogłębić i pozwolić jej z kolei oświecić

¹³ Concile Vatican II, Constitution pastorale sur L'Eglise dans le monde de ce temps „*Gaudium et spes*”, 57

¹⁴ Cf. Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 2

i wzbogacić przyswojoną wiedzę ludzką. Niewątpliwie, nauczanie może przedstawiać wiele sposobności, aby wznieść umysł ucznia do widzenia wiary, i tych okazji nie trzeba pomijać, lecz daleko, poza tymi sposobnościami, nauczyciel chrześcijański powinien poszukiwać możliwości głębszych, istotniejszych dla rozkwitu osobowości chrześcijańskiej, niż to pozwala opanowanie różnych dyscyplin naukowych. Dzięki nauczaniu może on kształtować umysł i serce uczniów i przygotowywać je na złączenie się z Chrystusem w sposób osobisty i z całą głębią natury ludzkiej wzbogaconej przez kulturę.

41. ... w poszukiwaniu prawdy wiekuistej...

I więcej jeszcze. Nawet w takiej mierze, w jakiej szkoła uważa wiedzę ludzką za prawdę do odkrycia i używa metod pedagogicznych właściwych, by pobudzić do poszukiwania tej prawdy z całą uczciwością i surowością intelektualną, stwarza ona podstawy dla szukania prawdy całkowitej, poza prawdami cząstkowymi. Jeśli nauczyciel zna swą dyscyplinę naukową i jednocześnie posiada mądrość chrześcijańską, objawia on uczniowi głębokie znaczenie tego, czego naucza, i wprowadza go tym samym w serce prawdy.

42. ... i wartości absolutnych

Poza wartościami prawdy także inne wartości są zachowane w skarbcu spuścizny kulturalnej ludzkości. Gdy nauczyciel chrześcijański stara się skłonić ucznia do ich opanowania, oceny i przyswojenia, niepostrzeżenie prowadzi on do wzniesienia go ku wartościom wiekuistym. Ostatecznie z tej to orientacji wewnętrznej wiadomości i wartości ludzkich, ku Prawdzie najwyższej, którą jest Stwórca wszystkich rzeczy, wynika znaczenie nauczania dla wzrostu wiary.

43. Ważna rola nauczania

Jest oczywiste, że nauczanie otrzymuje taką orientację nie tyle z przedmiotu nauczanego lub wiadomości przypisanych programem, ile od osób, które pracują w szkole. Zwłaszcza będzie zależało od nauczyciela, aby nauczanie stało się prawdziwą szkołą wiary, która przekazuje posłannictwo chrześcijańskie. Z tego punktu widzenia synteza kultury i wiary jest uwarunkowana w dużej mierze przez syntezę między wiarą a życiem, która odzwierciedla się w osobie wychowawcy. Na wzór jedyne Nauczyciela, Chrystusa, wychowawca jest wezwany przez swą szlachetną misję do ukazywania chrześcijańskiej tajemnicy nie tylko słowami, lecz przez każdy swój czyn i przez całą swą postawę. Także w tej postawie staje się oczywista różnica między szkołą, która poprzestałaby na dołączeniu do swego programu nauczania religijnego, aby pielęgnować wiarę, i tą szkołą, której całe nauczanie jest przeniknięte duchem chrześcijańskim.

Synteza wiary i życia

44. Wartości oraz synteza wiary i życia

W ten sposób nauczanie oparte na przyswajaniu wartości absolutnych w swym wymiarze apostoelskim nie zmierza tylko ku syntezie wiary i kultury; może ono również doprowadzić ucznia do urzeczywistnienia syntezy wiary i życia.

45. Kształtowanie osobowości chrześcijańskiej...

Szkoła Katolicka uważa za swój szczególny obowiązek — i to z nowego tytułu wobec braków dzisiejszej rodziny i społeczeństwa w tej dziedzinie — integralne kształtowa-

nia osobowości chrześcijańskiej. Ona wie, że synteza wiary i życia urzeczywistnia się w osobie ucznia tylko na mocy stałego procesu nawracania, przez który zmierza on do realizacji Bożych zamiarów wobec siebie. Ona uczy młodych nawiązywania dialogu z Bogiem w różnych sytuacjach swego osobistego życia. On pobudza ich do przezwyciężenia indywidualizmu i do odkrycia w świetle wiary wezwania szczególnego, że są mianowicie powołani do życia w pełni świadomego i odpowiedzialnego w jednościs z innymi. Pomaga ona młodym, jako chrześcijanom, odnaleźć w samym wątku istnienia ludzkiego zaproszenie do podjęcia służby Bogu przez wzgląd na swych braci i dla przemiany świata na mieszkanie godne ludzi.

46. ... rozumiana jako powołanie

Szkoła Katolicka naucza młodzież wyjaśniać język wszechświata, który objawia Stwórcę, i poprzez postęp nauki lepiej poznawać Boga i człowieka. W życiu codziennym szkoły młody człowiek uczy się, że jego działalność w świecie ma się stać wyrazem miłości Boga względem wszystkich ludzi, ponieważ ona stanowi część historii zbawienia, które swe ostateczne znaczenie otrzymuje od Chrystusa, Zbawiciela wszystkich ludzi.

47. Szkoła Katolicka jako środowisko życia chrześcijańskiego i szkoła cnoty

Świadoma tego, że nie wystarczy otrzymać chrzest, aby być chrześcijaninem, lecz trzeba żyć i działać zgodnie z Ewangelią, Szkoła Katolicka zamierza stworzyć w swym środowisku atmosferę¹⁵, w której uczeń czuje się zaproszony do wiary ciągle coraz żywszej i bardziej dojrzałej, aby stopniowo osiągnąć skłonności, dzięki którym będzie mógł podjąć zobowiązanie wynikające z chrztu. Nie zapomina ona o znaczeniu, jakie doktryna chrześcijańska przywiązuje do cnót, czyli trwałych i głębokich nastawień, które powinny wrastać stopniowo w świadomość, i że cnoty teologiczne zapuszczają znowu korzenie, aby je uwznioślić w miłości, która staje się jakby ich duszą, przemieniając człowieka naturalnie dobrego w chrześcijanina. Sercem działalności wychowawczej Szkoły Katolickiej jest Chrystus, stanowiący wzór, według którego chrześcijanin powinien kształtować swe życie. Tym właśnie Szkoła Katolicka różni się od każdej innej szkoły, która ogranicza się do ukształtowania człowieka: ona zmierza do kształtowania chrześcijanina i wprowadzenia nieochrzczonych, poprzez swe nauczanie i świadectwo, w tajemnicę Chrystusa, która przewyższa wszelkie poznanie¹⁶.

48. Wychowanie i „szkoła równoległa”

Jeśli Szkoła Katolicka z jednej strony rozwija swą szczególną działalność w łączności z innymi podobnymi instytucjami, takimi jak rodzina, wspólnota chrześcijańska i parafialna, organizacje młodzieżowe, stowarzyszenia kulturalne i sportowe, to z drugiej strony nie traci z oczu faktu, że środowiska społeczne, bardzo różne, mogą stanowić źródło informacji i uczestnictwa kulturalnego. Względem tej „szkoły równoległej” narzuca się bardziej niż kiedykolwiek czynna obecność szkoły, która dążąc do systematycznego i krytycznego kształtowania, przygotowuje młodych do panowania nad sobą¹⁷, która czyni ich zdolnymi do wolnego i świadomego wyboru wobec postaw przedstawianych przez środki społecznego przekazu. Młodzi powinni być wdrożeni do poddawa-

¹⁵ Cf. Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 8

¹⁶ Cf. Eph 3, 18-19

¹⁷ Cf. Instruction pastorale „*Communio et Progressio*”, 67

nia tych postaw krytycznemu osądowi¹⁸, do uporządkowania ich w syntezach oraz włączenia do swej kultury ludzkiej i chrześcijańskiej.

Nauczanie religijne

49. Element podstawowy Szkoły Katolickiej

Gdy w pełnieniu swej szczególnej misji Szkoła Katolicka, w sposób systematyczny i krytyczny, przekazuje kulturę w świetle wiary, gdy wychowuje osobowość według wzoru chrześcijańskiego i dokonuje w ten sposób syntezy zarówno wiary i kultury, jak również wiary i życia, jest jednocześnie świadoma znaczenia, które przypada nauczaniu doktryny ewangelicznej, jak ją Kościół katolicki podaje. To nauczanie stanowi w istocie podstawowy składnik działania wychowawczego, które stara się doprowadzić ucznia do wyboru faktów przy znajomości przyczyny i układania według nich życia.

50. Specyficzność nauczania religijnego...

Nie wchodząc w problematykę, jaką porusza nauczanie religijne w szkołach, trzeba podkreślić, że to nauczanie, które nie może się ograniczyć do lekcji religii przewidzianych w programach szkolnych, powinno być udzielane w szkole w sposób dobitny i systematyczny, aby pomagać uczniowi w osiągnięciu równowagi między kulturą świecką i religijną. Takie nauczanie różni się zasadniczo od każdego innego, ponieważ nie stawia sobie za cel osiągnięcia prostego przyjęcia umysłem prawdy religijnej, lecz złączenia się całą istotą z Osobą Jezusa Chrystusa.

51. ... i jego ważność w Szkole Katolickiej

Uznając całkowicie, że właściwym miejscem katechezy jest rodzina, wspomagana przez inne wspólnoty chrześcijańskie, a szczególnie przez wspólnotę parafialną, zawsze trzeba również wskazywać na konieczność i ważność katechezy w Szkole Katolickiej, aby zapewnić wzrastanie młodych w wierze.

52. Dla nauczania religijnego wartościowego

Szkoła Katolicka zwraca więc uwagę na osiągnięcia, które zawdzięcza się badaniom psychopedagogicznym, a w szczególności studiom katechetycznym, lecz przede wszystkim na inicjatywy i wytyczne pochodzące od kompetentnych organów kościelnych. Będzie się czuła zobowiązana do współpracy w lepszym przygotowaniu realizacji mandatu katechetycznego Kościoła, poprzez przygotowanie coraz bardziej wykwalifikowane tych, którym zlecono katechezę szkolną.

Szkoła Katolicka miejscem spotkania chrześcijańskiej wspólnoty wychowawczej

53. Szkoła Katolicka wspólnotą wiary

Z wszystkich powodów przedstawionych poprzednio, szkoły katolickie powinny stać się miejscem spotkania tych, którzy chcą świadczyć o wartościach chrześcijańskich w całym wychowaniu¹⁹. Jak każda inna szkoła, Szkoła Katolicka powinna utworzyć

¹⁸ Cf. Instruction pastorale „*Communio et Progressio*”, 67

¹⁹ Paul VI, Allocution au 9e Congrès de l'O. I. E. C., dans „*L'Osservatore Romano*”, 9 juin 1974

wspólnotę dążącą ostatecznie do przekazywania wartości życiowych. Program bowiem życiowy, który ona proponuje, polega, jak to widzieliśmy, na planie złączenia się przez wiarę z Osobą Chrystusa, który jest miarą wszelkich wartości. Otóż wiara aktualizuje się w spotkaniu z osobami i wspólnotami, które żyją wiarą. Wiara chrześcijańska rodzi się i wzrasta w łonie wspólnoty.

54. Ciągłe powoływanie się na Chrystusa

A więc nie tylko, jak w każdej innej szkole, natura człowieka i natura wychowania wymagają wymiaru wspólnotowego Szkoły Katolickiej, domaga się tego także natura wiary. Świadoma licznych braków i sprzeniewierzeń, które zakradają się do realizacji jej planu wychowawczego, Szkoła Katolicka uznaje, że powinna, jako wspólnota, czerpać nieustannie ze źródeł, z których wypływa racja jej istnienia i dokonywać konfrontacji z tymi środkami, to jest ze zbawczym Słowem Chrystusa, zawartym w Piśmie Świętym, Tradycji, a szczególnie w Liturgii i Sakramentach, i w istnieniu tych, którzy ją przeżywali i dziś jeszcze nią żyją.

55. Realizacja powołania ludzkiego

Bez stałego powoływania się na Słowo i bez ciągle odnawianego spotkania z Chrystusem, Szkoła Katolicka oddala się od swego fundamentu. To właśnie łączność z Chrystusem zapewnia jej wszelką siłę konieczną dla realizacji właściwego sobie planu wychowawczego i ta styczność pozwala jej „stworzyć w społeczności szkolnej atmosferę ożywioną duchem ewangelicznej wolności i miłości”²⁰, w której uczeń może doświadczyć swej własnej godności, nawet zanim ją sobie uświadomi. Przekonana o wartości osobistej człowieka i świadoma wezwania, które Bóg kieruje do każdego, Szkoła Katolicka przyczynia się do wyzwolenia człowieka, to jest uczynienia go, zgodnie z jego przeznaczeniem, świadomym rozmówcą Boga i gotowym na przyjęcie Jego miłości.

56. Cele, do których dąży wychowanie chrześcijańskie

„*Tę fundamentalną doktrynę religijną, stanowiącą oś egzystencjalnej metafizyki chrześcijańskiej*”²¹, katolicka wspólnota szkolna podnosi do sprawdzianu swej działalności wychowawczej. Ona więc nie przekazuje kultury jako środka potęgi i panowania, lecz jako środek zjednoczenia i wsłuchania się w głos ludzi, wydarzeń i rzeczy. Ona nie uważa wiedzy jako środka dojścia do powodzenia i nagromadzenia bogactwa, lecz za obowiązek służenia i odpowiedzialności względem drugich.

Inne aspekty programu wychowawczego Szkoły Katolickiej

57. Otwarta postawa Szkoły Katolickiej

Jeśli wspólnota katolicka ucieka się do rozwiązania alternatywnego, aby dać młodym wykształcenie szczególne w powołaniu się na wiarę chrześcijańską poprzez Szkołę Katolicką, to jest ona daleka od dawania wiedzy, która nakłaniałaby do postawy dumnej i zamkniętej i do pogłębiania pozycji konfliktowych, lecz przygotowuje do spotkania i nie przestaje je praktykować. Stara się ona rozwijać otwarcie ku innym w duchu

²⁰ Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 8

²¹ Paul VI, Valeur de l'oblation dans la vie, dans „*Enseignements de Paul VI*”, vol. 8 (1970) 97

tolerancji i szacunku dla ich sposobu myślenia i życia, w zrozumieniu ich trosk i nadziei, dzieląc ich dole i uczestnicząc w ich stawaniu się.

58. Wychowanie do sprawiedliwości

W perspektywie ideału chrześcijańskiego, do którego zdąża, Szkoła Katolicka jest szczególnie wrażliwa na rozlegające się ze wszystkich stron wołanie o świat sprawiedliwy i stara się przyczynić do ustanowienia sprawiedliwości. Nie zadowala się odważnym nauczaniem wymogów sprawiedliwości, nawet gdy to sprzeciwia się mentalności otoczenia, lecz zabiega o jej praktykowanie we własnej wspólnocie, zwłaszcza w codziennym życiu szkoły. W niektórych krajach, w następstwie zaistniałej sytuacji prawnej i ekonomicznej, podejmuje ona ryzyko dania w tej dziedzinie przeciwświadczenia, ponieważ na skutek wspomnianej sytuacji jej uczniowie pochodzą przede wszystkim z zamożnych środowisk społecznych. Ta sytuacja tym bardziej napełnia troską kierownictwa Szkoły Katolickiej, że Kościół dba o zaoferowanie swej służby wychowawczej w pierwszym rzędzie tym, którzy są pozbawieni majątku, życzliwości i pomocy rodziny czy znajdują się z dala od łaski wiary²². Ponieważ wychowanie jest skutecznym środkiem postępu społecznego i gospodarczego dla jednostek i narodów, Szkoła Katolicka, która poświęciłaby się wyłącznie lub okazywała szczególne względy członkom zamożnych klas społecznych, przyczyniłaby się do ich utwierdzenia w położeniu korzystnym względem innych i popierałaby niesprawiedliwy porządek społeczny.

59. Włączenie się nauczających do programu wychowawczego

Jest oczywiste, że program wychowawczy oparty na koncepcji, która angażuje dogłębnie osobę, może być realizowany tylko przy świadomym i wolnym udziale tych wszystkich, którzy w nim uczestniczą. Nie może być nikomu narzucony. Przedstawia się on jako możliwość, jako „dobra nowina” i stąd może być odrzucony. Dla urzeczywistnienia go z całą wiernością szkoła powinna móc liczyć na jedność intencji i przekonania wszystkich członków wspólnoty szkolnej.

Uczestnictwo wspólnoty w programie wychowawczym

60. Program wychowawczy zobowiązuje całą wspólnotę chrześcijańską

Oparta na programie jasno wyrażonym i zdecydowana wiernie go realizować, Szkoła Katolicka tworzy wspólnotę autentyczną i prawdziwą, która spełniając swe szczególne zadanie przekazywania kultury, pomaga każdemu ze swych członków w podejmowaniu ewangelicznego stylu życia. W takiej wspólnocie szacunek dla bliźniego jest służeniem osobie Chrystusa; współpraca rozwija się pod znakiem braterstwa; zaangażowanie polityczne dla wspólnego dobra jest podejmowane z pełną odpowiedzialnością jako misja dla budowania społeczności ludzkiej i królestwa Bożego.

61. Współpraca wszystkich w programie wychowawczym

Dlatego wszyscy członkowie wspólnoty wychowawczej — nauczający, rodzice, uczniowie, personel nie nauczający — uważają za obowiązek swego sumienia współpracować z całą odpowiedzialnością w urzeczywistnianiu wspólnego programu wychowawcze-

²² Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 9

go, każdy wedle swej roli i kompetencji. Przeżyte w duchu ewangelicznym to uczestnictwo jest przez samą swą naturę świadectwem, które nie tylko „buduje” Chrystusa we wspólnocie, lecz daje Mu promieniowanie, stające się „znakiem” dla wszystkich.

Szkoła Katolicka, służba Kościołowi i społeczeństwu

62. Obecność Kościoła w dziedzinie kultury

W ten sposób katolicka wspólnota szkolna oddaje niezastąpioną usługę nie tylko uczniom i wszystkim tym, którzy ją tworzą z różnych tytułów, lecz także społeczeństwu, które obecnie podzielone między dążenia do solidarności i żądania indywidualizmu o ciągle nowych formach, musi patrzeć życzliwym okiem na tę możliwość ożywienia autentycznych wspólnot, które zmierzają ku urzeczywistnieniu wspólnego dobra. Co więcej, zapewniając — w sposób instytucjonalny — obecność chrześcijańską w świecie kultury i szkoły, Szkoła Katolicka objawia, przez samo swe istnienie, bogactwo wiary i przedstawia ją jako odpowiedź na wielkie zagadnienie dręczące świat. W tym rozumieniu jest ona wezwana do podjęcia pokornej i oddanej usługi dla zapewnienia obecności Kościoła w dziedzinie wychowania szkolnego w celu osiągnięcia dobra rodziny ludzkiej.

63. Szkoła Katolicka to autentyczny apostołat

W ten sposób rozwija ona „*autentyczne apostołstwo*”²³. Innymi słowy, starać się o apostołat Szkoły Katolickiej, to „*spełniać zadanie kościelne pilne i niezastąpione*”²⁴.

V. Odpowiedzialność Szkoły Katolickiej dzisiaj

64. Trudności zapraszają do podjęcia szczególnych wysiłków

Aby dać przewidującą odpowiedź problemowi Szkoły Katolickiej, chodzi przede wszystkim o znalezienie i urzeczywistnienie najlepszych warunków dla spełnienia jej misji. To wymaga poszukiwań jasnych i konstruktywnych oraz wytrwałej odwagi, która nie ulega trudnościom wewnętrznym i zewnętrznym ani „*natarczywości sloganów dosyć niemodnych*”²⁵, które ostatecznie zmierzają do usunięcia Szkoły Katolickiej²⁶. Ustąpić tym sloganom byłoby wyrządzeniem szkody samemu Kościołowi. W dziedzinie wychowania szkolnego w szczególności „*odrzućcie wszelkiej instytucji chrześcijańskiej ujawnia wizję chimeryczną i niebezpieczną dla Kościoła Chrystusowego*”²⁷.

65. Trudności Szkoły Katolickiej

W ciągu wieków, instytucje szkolne starały się, za cenę wielkich ofiar, stosować w praktyce naukę Kościoła i obdarzyły ludzkość szkołami odpowiadającymi potrzebom czasu i miejsca. Świadoma swej wielkiej odpowiedzialności Szkoła Katolicka przyznaje,

²³ Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 8

²⁴ Paul VI, Au prof. Giuseppe Lazzati, Recteur de l'Université du Sacré Coeur, dans „*Enseignements du Paul VI*”, vol. 9 (1971) 1082

²⁵ Paul VI, Allocution au 9e Congrès de l'O. I. E. C., dans „*L'Osservatore Romano*”, 9 juin 1974

²⁶ Cf. ci — dessus 18.20.23

²⁷ Paul VI, Allocution au 9e Congrès de l'O. I. E. C., dans „*L'Osservatore Romano*”, 9 juin 1974

że osłabienie zakradło się w pełnienie jej misji. Praktycznie, dziś (jak i w przeszłości) istnieją instytucje posiadające szyld Szkoły Katolickiej, które jednak nie wydają się odpowiadać w pełni planowi wychowawczemu, jaki powinien je cechować, nie oddają Kościołowi i społeczeństwu właściwej usługi. Wiele czynników może wyjaśnić tę sytuację i trudności, w których szamoce się Szkoła Katolicka. Nie chodzi o dokonanie tutaj ich wyczerpującego rozpatrzenia, lecz tylko o wyliczenie kilku, które będą mogły pobudzić do zastanowienia się i prowadzić do śmiałej reformy.

66. Poszukiwanie identyczności

Wydaje się, że katolikom pracującym w szkole brakuje w sposób szczególny wyraźnej świadomości dotyczącej właściwego charakteru Szkoły Katolickiej i, być może, także odwagi, aby podjąć wszystkie konsekwencje, które wynikają z tego, co ją odróżnia od innych szkół. Trzeba również uznać, że zadanie Szkoły Katolickiej staje się bardziej trudne i bardziej złożone, ponieważ chrześcijaństwo domaga się wcielenia w nowe formy życia w zestawieniu z przemianami, jakie niepokoją Kościół i społeczeństwo; chodzi w szczególności o pluralizm i wzrastające zeświecczenie.

67. Współpraca z innymi szkołami

Z tej również przyczyny Szkoła Katolicka, wierna swemu programowi wychowawczemu, jest doprowadzana do ciągłej samokrytyki i regularnego nawrotu do zasad i pobudek swej inspiracji. Bez wątpienia, nie znajdzie ona w tym zastanowieniu się gotowej odpowiedzi na dzisiejsze problemy, lecz przynajmniej sprawdziany, które pomogą do ich rozwiązania w zgodzie z nowymi perspektywami pedagogicznymi, we współpracy z tymi wszystkimi, którzy poświęcają się prawdziwemu postępowi ludzkości. W szczególności ze szkołami innych wspólnot chrześcijańskich powinna się nawiązać ta współpraca, aby popierać również i w tej dziedzinie jedność chrześcijan. Ale ona powinna się rozciągać także na szkoły państwowe. Rozpoczęta za pomocą kontaktów między nauczającymi, wspólnych spotkań i poszukiwań, może pomału pozyskiwać uczniów i rodziny.

68. Trudności gospodarcze

Może być pożyteczne przypomnieć na końcu to, co było już powiedziane²⁸ o znacznych trudnościach prawnych i gospodarczych, hamujących w niektórych krajach działalność Szkoły Katolickiej, przez to mianowicie, że nie pozwalają przyjmować uczniów wszelkiego pochodzenia społecznego i sprawiają, że Szkoła Katolicka zdaje się być szkołą bogatych.

VI. Szczególne problemy współczesne

69. Szczególne warunki dzisiejsze

Zaproponowawszy zastanowienie się nad trudnościami, które napotykają szkoły katolickie, wypada teraz rozważyć problemy szczególne, wobec których mogą stanąć ci, którzy pracują w tych instytucjach lub ponoszą za nie odpowiedzialność. Te problemy po-

²⁸ Cf. ci — dessus 58

wstają w przedmiocie organizacji i planowania, gwarancji, które zabezpieczają szczególnie charakter nauczania katolickiego, apostolatu szkolnego Instytutów religijnych, obecności Szkoły Katolickiej w krajach misyjnych, duszpasterstwa nauczających, zrzeszeń zawodowych, warunków gospodarczych.

Organizacja i planowanie Szkoły Katolickiej

70. Uczestnictwo i pomocniczość

Do nauczania katolickiego stosują się zasady wyrażone przez Sobór Watykański II w przedmiocie współpracy hierarchii z apostolatem. Jest to najpierw zasada uczestnictwa i współodpowiedzialności, przez którą różne grupy tworzące wspólnotę wychowawczą są włączone, każda według swych właściwych kompetencji, do decyzji dotyczących Szkoły Katolickiej i realizacji tych decyzji²⁹. Tę zasadę aplikuje się przede wszystkim, gdy idzie o wypracowanie i realizację chrześcijańskiego programu wychowawczego. Określenie różnych odpowiedzialności regulowane jest przez zasadę pomocniczości, zgodnie z którą władza hierarchiczna respektuje kompetencje zawodowe w zakresie nauczania i wychowania. Faktycznie „*prawo i obowiązek pełnienia apostolatu są wspólne wszystkim wiernym, duchownym i świeckim, i w budowaniu Kościoła świeccy mają swą własną rolę do odegrania*”³⁰.

71. „Mandat” apostołski

Te zasady wyrażone przez Sobór Watykański II stosują się w sposób zupełnie szczególnie do apostolatu Szkoły Katolickiej, która łączy wewnętrznie nauczanie i wychowanie religijne z działalnością zawodową dobrze określoną. W tym ostatnim aspekcie wyraża się szczególnie misja laika, którego apostolat staje się tym bardziej naglącą potrzebą, im bardziej uniezależniły się — zresztą słusznie — liczne dziedziny życia ludzkiego, niekiedy jednak z pewnym odchyleniem od porządku etycznego i religijnego oraz z groźnym niebezpieczeństwem dla życia chrześcijańskiego³¹. Oprócz tej własnej roli świeccy zaangażowani w Szkole Katolickiej są „*powołani do współpracy bardziej bezpośredniej z apostolatem hierarchii*”³², bądź to przez nauczanie religijne³³, bądź to przez wychowanie religijne bardziej ogólne, które zechcą podejmować, popierając u uczniów syntezę wiary i kultury, życia i wiary. W tym rozumieniu Szkoła Katolicka otrzymuje w pewien sposób ze strony Hierarchii „pełnomocnictwo” jako instytucja apostołska³⁴.

72. Jedność z władzą hierarchiczną

Elementem istotnym takiego posłannictwa jest „*wieź z tymi, których Duch Święty ustanowił, aby zarządzili Kościołem Bożym*”³⁵. Ta więź wyraża się szczególnie w planowaniu duszpasterstwa całościowego. „*Należy dążyć do ścisłego zespolenia pod kierownictwem biskupa wszystkich dzieł apostolatu w całej diecezji lub w poszczególnych jej sektorach (regionach), które by zestroiło w harmonijnej działalności wszelkie*

²⁹ Cf. Concile Vatican II, Constitution pastorale sur l'Eglise dans le monde de ce temps „*Gaudium et spes*”, 43

³⁰ Concile Vatican II, Décret sur l'apostolat des laïcs „*Apostolicam actuositatem*”, 24

³¹ Concile Vatican II, Décret sur l'apostolat des laïcs „*Apostolicam actuositatem*”, 1

³² Concile Vatican II, Constitution dogmatique sur l'Eglise „*Lumen gentium*”, 33

³³ Cf. Concile Vatican II, Décret sur l'apostolat des laïcs „*Apostolicam actuositatem*”, 10

³⁴ Concile Vatican II, Décret sur l'apostolat des laïcs „*Apostolicam actuositatem*”, 24

³⁵ Ibid. 23

przedsięwzięcia oraz instytucje: katechetyczne, misyjne, społeczne, rodzinne, szkolne oraz jakiegokolwiek inne, mające w założeniu cele duszpasterskie, żeby przez tę współpracę ujawniła się zarazem jedność diecezji"³⁶. W Szkole Katolickiej wydaje się to jeszcze bardziej konieczne, ponieważ ona jest często oparta na „współpracy apostołskiej duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, osób zakonnych i świeckich”³⁷.

Gwarancja charakteru szczególnego

73. Odpowiedzialność całej wspólnoty wychowawczej

To w tych ramach należy szukać gwarancji dla obrony i podnoszenia szczególnego charakteru Szkoły Katolickiej. Jeśli hierarchiczna władza jest zobowiązana do czuwania nad prawowiernością nauczania religijnego i zachowywania moralności chrześcijańskiej w Szkole Katolickiej, to do wspólnoty wychowawczej w całości należy zapewnienie w praktyce tego, co czyni Szkołę Katolicką miejscem wychowania chrześcijańskiego. Szczególna odpowiedzialność spoczywa w tej dziedzinie na chrześcijańskich rodzicach: wybrawszy szkołę katolicką dla swych dzieci, nie są oni zwolnieni z obowiązku wychowywania ich po chrześcijańsku. Zobowiązani są oni współpracować czynnie z tym wychowywaniem; i ta współpraca wymaga z jednej strony podtrzymywania i popierania wysiłku wychowawczego podejmowanego przez Szkołę Katolicką, a z drugiej czuwania nad tym, by ta szkoła była wierna zasadom wychowania chrześcijańskiego poprzez różne środki, których dostarczają struktury uczestnictwa. Niemniej ważna rola przypada samym nauczającym w obronie i awansowaniu szczególnej misji Szkoły Katolickiej, a mianowicie tego, co jest atmosferą chrześcijańską, która winna przenikać nauczanie i życie szkoły. W przypadku trudności lub konfliktów dotyczących autentycznego charakteru Szkoły Katolickiej winna interweniować władza hierarchiczna.

Szkoła Katolicka a Instytuty zakonne

74. Stosunek Instytutów zakonnych do nauczania katolickiego

W dziedzinie wychowania katolickiego problemy mogą wynikać z faktu, że pewne Instytuty zakonne założone właściwie w celu apostołatu wychowania zaniechały apostołatu szkolnego na skutek zmian społecznych albo politycznych i zaangażowały się w inną działalność. W pewnych przypadkach niektóre zakony męskie i żeńskie zostały zmuszone do porzucenia działalności szkolnej na skutek zaleceń Soboru Watykańskiego II, zwróconych do Instytutów zakonnych, aby zrewidowały swój charyzmat w świetle celów zamierzonych przy zakładaniu instytutu.

75. Pozorne racje za porzuceniem Szkoły Katolickiej

Wypada jednakże przestrzec przed pewnymi uzasadnieniami, na które się powołuje niekiedy w tym kontekście, wobec apostołatu podejmującego działalność szkolną. Była już wyżej mowa o tym, co czasem się nazywa „apostolatem bardziej bezpośrednim”³⁸, a zastanawianie się nad wartością apostołską nauczania³⁹, wykazuje dostatecznie dosko-

³⁶ Concile Vatican II, Décret sur la charge pastorale des évêques dans l'Eglise „*Christus Dominus*”, 17

³⁷ Concile Vatican II, Décret sur l'apostolat des laïcs „*Apostolicam actuositatem*”, 23

³⁸ Cf. ci — dessus 23

³⁹ Cf. ci — dessus 38-48

nałość tej działalności apostołskiej. Inny powód zmierza do nadania pierwszeństwa apostołatowi indywidualnemu przed apostołatem pełnionym we wspólnocie albo w instytucjach, specjalnie apostołskich. Na pewno nie ma potrzeby przypominać korzyści apostołatu wspólnotowego w takiej dziedzinie, jak wychowanie. Wreszcie pozorna nieskuteczność w dążeniu do pewnych celów apostołskich, na co czasem się powołują, aby usprawiedliwić porzucanie szkół katolickich, jest argumentem, który raczej wzywa do poddania głębszemu zbadaniu konkretnej działalności wychowawczej, rozwijanej w szkole, i do pamiętania o postawie pokory i nadziei właściwej wychowawcy, którego praca nie może być mierzona racjonalnymi kryteriami wydajności stosowanymi w innych dziedzinach⁴⁰.

76. Duszpasterstwo całościowe

Wreszcie, jeśli zachodzi rzeczywista konieczność zreorganizowania sieci szkół katolickich lub wprowadzenia zmian w innej działalności apostołskiej, to do władz kościelnych należy osądzać o dogodności lub konieczności takich modyfikacji, uwzględniając przedstawione wyżej refleksje o duszpasterstwie całościowym⁴¹.

Szkoła Katolicka w krajach misyjnych

77. Różne sytuacje w krajach misyjnych

Apostolat Szkoły Katolickiej nabiera większego znaczenia, gdy chodzi o kraje misyjne. W krajach, w których działa młody Kościół jeszcze częściowo wsparty o pomoc misjonarzy zagranicznych, Szkoła Katolicka będzie tym bardziej wydajna, im więcej okaże się wyrazem wspólnoty chrześcijańskiej lokalnej i narodowej, i bardziej przyczyni się do rozwoju przez swe zalety zawodowe i swe otwarcie na współpracę. W krajach misyjnych, w których wspólnota chrześcijańska nie jest jeszcze dość rozwinięta, aby przyjąć bezpośrednią odpowiedzialność za instytucje wychowawcze, władza hierarchiczna, podejmując taką odpowiedzialność wyłącznie czasowo, powinna zmierzać do celów wymienionych z okazji organizacji Szkoły Katolickiej⁴².

Nauczyciele Szkoły Katolickiej

78. Duszpasterstwo obejmujące nauczycieli

Osoby nauczające stanowią najważniejszy czynnik, który nadaje Szkole Katolickiej jej szczególny charakter przez swe działanie i świadectwo. Trzeba więc zapewnić i popierać ich stałe kształcenie przez odpowiednie duszpasterstwo. Powinno ono zmierzać zarówno do ożywienia ogólnego, które sprzyja świadectwu chrześcijańskiemu nauczających, jak obejmować kwestie szczególne, które dotyczą ich specyficznego apostołatu, a mianowicie chrześcijańskiej wizji świata i kultury oraz pedagogii przystosowanej do zasad Ewangelii. Ogromne pole do działania otwiera się tutaj w szczególności dla organizacji, które zrzeszają na różnych płaszczyznach katolickich nauczycieli i instytucje wychowawcze.

⁴⁰ Cf. ci — dessus 22

⁴¹ Cf. ci — dessus 70-72

⁴² Ibid.

79. Organizacje nauczycieli katolickich

Stowarzyszenia zawodowe, które zdążają do ochrony interesów tych, którzy pracują w tej dziedzinie, powinny być brane pod uwagę także w ramach misji szczególnej Szkoły Katolickiej. Rozumie się, że prawa osób zaangażowanych w służbie Szkoły Katolickiej winny być szanowane z bardzo wielkim poczuciem sprawiedliwości. Lecz jeśli chodzi o interesy materialne i warunki społeczne oraz moralne, pozwalające na rozkwit zawodowy, zasada wyrażona przez Sobór Watykański II znajduje tutaj szczególne zastosowanie: „*Wierni powinni nauczyć się starannie rozróżniać prawa i obowiązki, które przypadają im na mocy przynależności do Kościoła od tych, które im się należą jako członkom społeczności ludzkiej. Mają się też starać harmonijnie godzić jedne z drugimi, pamiętając o tym, że we wszystkich sprawach doczesnych powinni kierować się chrześcijańskim sumieniem*”⁴³. Z drugiej strony, „*nawet gdy są ogarnięci troskami doczesnymi, świeccy mogą i powinni prowadzić cenną działalność dla ewangelizacji świata*”⁴⁴. Jeśli skutkiem tego zmierzają w zrzeszeniach specjalnych do czuwania nad obroną praw dotyczących wychowawców, rodziców i uczniów, nie powinni omieszkąć wziąć pod uwagę specjalnej misji Szkoły Katolickiej w służbie chrześcijańskiego wychowania młodzieży. „*Człowiek świecki, będąc jednocześnie członkiem Ludu Bożego i obywatelem społeczności ludzkiej, ma tylko jedno sumienie chrześcijańskie: winien się zawsze nim kierować w obydwu porządkach*”⁴⁵.

80. Obowiązki nauczycieli Szkoły Katolickiej

W tej perspektywie zrzeszenia powinny brać pod uwagę nie tylko obronę i ochronę praw swoich członków, ale także ich udział w odpowiedzialności dotyczącej realizacji szczególnej misji Szkoły Katolickiej. Angażując się w pełni swobody i znajomości sprawy w działalność zawodową o charakterze specjalnym, katolicki personel nauczający jest zobowiązany do szanowania tej misji i do podejmowania w jej realizacji czynnej współpracy pod kierownictwem odpowiedzialnych organizatorów.

Sytuacja materialna Szkoły Katolickiej

81. Sytuacje różne zależnie od kraju

Z punktu widzenia gospodarczego wiele szkół katolickich mogło dostrzec, jak ich sytuacja została uregulowana lub znacznie polepszona w krajach, które uświadomiły sobie korzyść i konieczność pluralizmu szkolnego, proponującego różne alternatywy systemu oświatowego bezpośrednio zarządzanego przez Państwo. W ten sposób od systemu różnych zapomóg, zapewnionych szkołom katolickim z tytułu czysto dobrowolnego, zmierzano powoli ku porozumieniom, ugodom i umowom, które zabezpieczają całkowicie szkołom katolickim warunki, pozwalające im zachować szczególny charakter i łączyć się w sposób mniej lub więcej ścisły z systemem szkolnym państwowym, zapewniając im sytuację materialną oraz prawa podobne do praw szkół państwowych.

⁴³ Concile Vatican II, Constitution dogmatique sur l'Eglise „*Lumen gentium*”, 36

⁴⁴ Ibid. 35

⁴⁵ Concile Vatican II, Décret sur l'apostolat des laïcs „*Apostolicam actuositatem*”, 5

82. Nauka z wysiłków uwieńczonych powodzeniem

Takie umowy mogły być zawarte dzięki życzliwości odnośnych rządów, które uznają usługi publiczne oddawane przez Szkołę Katolicką i dzięki działaniu określone mu i wytrwałemu hierarchii lub krajowej wspólnoty katolickiej. Te rozwiązania stanowią zachętę dla osób odpowiedzialnych za Szkołę Katolicką w krajach, gdzie wspólnota katolicka musi nadal zdobywać się na znaczne ofiary, aby utrzymać własnymi środkami często bardzo rozbudowaną sieć szkół. Wspomniane osoby powinny mieć przekonanie, że pracując w tej dziedzinie nad poprawą sytuacji niesprawiedliwej, nie tylko przyczyniają się do zapewnienia każdemu dziecku wychowania przystosowanego i szanującego jego pełny rozwój, lecz także bronią wolności nauczania i prawa rodziców do wyboru dla swych dzieci wychowania zgodnego z ich prawowitymi wymaganiami⁴⁶.

VII. Odważne i solidarne zaangażowanie

83. Przekonanie o ważności apostołatu szkolnego

Kto angażuje się w apostołat wychowawczy spełniany przez Szkołę Katolicką, powinien być przede wszystkim ożywiony silną wiarą w konieczność i możliwość takiego apostołatu. W istocie, kto posiada to przekonanie i zgadza się z posłannictwem Chrystusa, kto kocha i rozumie dzisiejszą młodzież, dostrzega problemy i trudności, które trapią dzisiejszy świat, będzie chętnie i gorliwie przyczyniał się z odwagą i śmiałością do postępu tego apostołatu, budując Szkołę Katolicką, która odpowiada swej prawdziwej tożsamości, i która podejmuje rozstrzygający wysiłek odnowy, zgodnie z obecnymi potrzebami i z wzniosłym ideałem, który jest proponowany.

84. Jak oceniać wyniki Szkoły Katolickiej

Jednakże nie trzeba zapominać, że wyniki Szkoły Katolickiej nie mogą być mierzone jedynym sprawdzianem natychmiastowej skuteczności. Jeśli w każdym wychowaniu wolność wychowawcy i wychowanka odgrywają ważną rolę, w wychowaniu chrześcijańskim wchodzi w grę ponadto (szczególny) czynnik „łaska”. Łaska i wolność wydają swe owoce według rytmu ducha, do którego nie można stosować kategorii doczesnych. Wszczepiając się w nią, łaska może doprowadzić wolność do pełni, która jest wolnością Ducha. Współpracując świadomie i jawnie z siłami wyzwalającymi, Szkoła Katolicka staje się tym zaczynem, który przenika świat poczuciem chrześcijańskim.

85. Ufność w działanie łaski

Mając przekonanie, że tajemnicze działanie Ducha wywiera wpływ na każdego człowieka, Szkoła Katolicka ofiarowuje własny program wychowawczy i środki specjalne, którymi rozporządza, także niechrześcijanom, uznając i szanując dobra duchowe oraz wartości społeczno-kulturalne różnych cywilizacji⁴⁷.

86. Konieczne przystosowania

Przy tej okazji trzeba sprecyzować, że wobec skromnych środków, którymi rozporządza, i względnie ograniczonej liczby uczniów katolickich, Szkoła Katolicka nie może się wyrzec świadczenia specyficznej usługi, która jest tylko jej właściwa, pod warunkiem

⁴⁶ Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, 6

⁴⁷ Cf. Concile Vatican II, Déclaration sur les relations de l'Eglise avec les religions non chrétiennes „*Nostra Aetate*”, 2

kiem, że jest wierna swemu własnemu programowi wychowawczemu. Ta wierność jest także podstawowym sprawdzianem dostosowania, kiedy chodzi ewentualnie o reorganizację i lepsze przygotowanie sieci szkół katolickich do (miejscowych) potrzeb.

87. Pobudki wytrwałości

Aby Szkoła Katolicka mogła nadal oddawać usługi w najlepszych warunkach i przekazywać wiernie tę spuściznę nowym pokoleniom, trzeba, żeby wszyscy odpowiedzialni (za nią) wytrwali w wysiłku zastanawiania się nad swoją misją, by odkrywać na nowo wartość apostołską dzieła, któremu się poświęcają. W ten sposób osiągną przekonanie, pewność, radość i siłę do ofiar, których wymaga ich misja, myśląc o licznych młodych, którzy dzięki usługom Szkoły Katolickiej mogą wzrastać w wierze, przyjmować i wprowadzać w praktykę zasady i skarby prawdy, miłości i nadziei.

88. Apel do katolickich wychowawców...

Starając się pomagać Szkole Katolickiej do pogłębiania własnej misji i pełnienia jej wiernie, Kongregacja Nauczania Katolickiego odczuwa nagłą potrzebę skierować serdeczną zachętę do wszystkich, którzy poświęcają się temu zadaniu; nigdy nie powinni się dać ogarnąć zwątpieniu w przedmiocie apostołskiego znaczenia, którego nabiera nauczanie chrześcijańskie w ramach rozlicznych usług, przez które urzeczywistnia się posłannictwo Kościoła.

89. ... i do zakonników nauczających

W szczególności do Instytutów, które otrzymały od Ducha Świętego specyficzny charyzmat oddawania się nauczaniu chrześcijańskiemu młodzieży, Kościół zwraca się z odnowionym zaufaniem i nadzieją, ażeby wiernie misji ich założycieli nie przestawały przyczyniać się do akcji wychowawczej i apostołskiej w szkołach katolickich, nie dając się skusić powabem działalności apostołskich, które zdają się przedstawiać skuteczność bardziej bezpośrednią i bardziej widoczną.

90. Słowa Soboru

Zaledwie w dziesięć lat po zakończeniu Powszechnego Soboru Watykańskiego II, Kongregacja Nauczania Katolickiego nie może nie powtórzyć kapłanom, zakonnikom, zakonnicom i świeckim, którzy poświęcają się Szkołom Katolickim, napomnienia końcowego Deklaracji soborowej o Wychowaniu chrześcijańskim: „*ażeby trwali wspaniałomyślnie w wykonywaniu podjętego zadania i aby usiłowali tak odznaczać się w przepajaniu wychowanków duchem Chrystusowym, w sztuce wychowania i zamiłowania do nauki, iżby nie tylko posuwali naprzód wewnętrzną odnowę Kościoła, ale utrzymywali i wzmogli jego dobroczynną obecność w dzisiejszym świecie, szczególnie w świecie intelektualnym (kultury)*”⁴⁸.

Zakończenie

91. Wezwanie do kontynuowania wysiłków wychowawczych

W perspektywie roli powierzonej Szkole Katolickiej i bez umniejszania w niczym wartości świadectwa i działalności tylu katolików w państwowych instytucjach szkolnych,

⁴⁸ Concile Vatican II, Déclaration sur l'éducation chrétienne „*Gravissimum educationis*”, Conclusion.

niniejszy dokument zmierza do udzielenia zachęty wszystkim wysiłkom podejmowanym w celu popierania trwałości i żywotności Szkoły Katolickiej, która w naszym społeczeństwie pluralistycznym może oddać bardziej niż kiedykolwiek cenne i konieczne usługi. Powołując się nieustannie na wartości ewangeliczne, Szkoła Katolicka chce przyczynić się do budowy nowego świata wyraźnie przeciwstawnego umysłowości napiętnowanej poszukiwaniem rozkoszy, obsesją wydajności i konsumpcji.

92. Zadanie Konferencji Biskupich

Do Konferencji Biskupich kieruje się pełne szacunku zaproszenie wzięcia pod uwagę tych zasad, które powinny inspirować Szkołę Katolicką, popierania ich znajomości i wyrażania w programach konkretnych działań, które odpowiadają warunkom szczególnym i wymaganiom różnych stopni oraz różnych typów systemu szkolnego właściwego ich krajom.

93. Apel do Ludu Bożego

Świadoma złożonego i delikatnego charakteru sprawy Szkoły Katolickiej, Kongregacja Nauczania Katolickiego poświęca także te rozważania całemu Ludowi Bożemu, wyrażając przekonanie, że w ekonomii zbawienia skromne siły ludzkie, które przykładają się do rozwiązania problemów z takim wysiłkiem i pracą, będą musiały ostatecznie szukać swego sukcesu nie w zaufaniu do siebie samych, lecz w Jezusie Chrystusie, jedynym Nauczycielu, który daje natchnienie, przewodzi, podtrzymuje i prowadzi do ostatecznego spełnienia wszelkiego dzieła przedsięwziętego w jego Imieniu.

Rzym, dnia 19 marca, tj. w uroczystość św. Józefa, 1977 roku